Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (tionde avdelningen)

den 7 april 2016*

”Begäran om förhandsavgörande — Rättsskyddsförsäkring — Direktiv 87/344/EEG — Artikel 4.1 — Försäkringstagarens fria val av advokat — Undersökningar eller förhandlingar — Begrepp — Tillstånd som ett offentligt organ gett till en arbetsgivare för uppsägning av ett anställningsavtal”

I mål C-460/14,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Hoge Raad der Nederlanden (Högsta domstolen i Nederländerna) genom beslut av den 3 oktober 2014, som inkom till domstolen den 6 oktober 2014, i målet

**Johannes Evert Antonius Massar**

mot

**DAS Nederlandse Rechtsbijstand Verzekeringsmaatschappij NV,**

meddelar

DOMSTOLEN (tionde avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden F. Biltgen (referent) samt domarna A. Borg Barthet och E. Levits,

generaladvokat: M. Wathelet,

justitiesekreterare: A. Calot Escobar,

efter det skriftliga förfarandet,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

— Massar, genom L. M. Zuydgeest och E. van Engelen, advocaten,

— DAS Nederlandse Rechtsbijstand Verzekeringsmaatschappij NV, genom J. W. H. van Wijk och B. J. Drijber, advocaten,

— Nederländernas regering, genom M. de Ree och M. Bulterman, båda i egenskap av ombud,

— Österrikes regering, genom C. Pesendorfer, i egenskap av ombud,

— Europeiska kommissionen, genom F. Wilman och K.-P. Wojcik, båda i egenskap av ombud,

* Rättegångsspråk: nederländska.

med hänsyn till beslutet, efter att ha hört generaladvokaten, att avgöra målet utan förslag till avgörande,

följande

## Dom

1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artikel 4.1 i rådets direktiv 87/344/EEG av den 22 juni 1987 om samordning av lagar och andra författningar angående rättsskyddsförsäkring (EGT L 185, s. 77; svensk specialutgåva, område 6, volym 2, s. 161).

2 Begäran har framställts i ett mål mellan Johannes Evert Antonius Massar (nedan kallad Massar) och försäkringsbolaget DAS Nederlandse Rechtsbijstand Verzekeringsmaatschappij NV (nedan kallat DAS). Målet rör försäkringsbolagets vägran att ersätta kostnaderna för rättsligt bistånd från en advokat som försäkringstagaren valt i ett förfarande som ledde till att försäkringstagarens anställningsavtal sades upp.

### Tillämpliga bestämmelser

*Unionsrätt*

3 I elfte skälet i direktiv 87/344 anges följande:

”För att den rättsskyddsförsäkrades intressen skall anses tillgodosedda skall han ha möjlighet att själv välja advokat eller någon annan person som har behörighet enligt nationell lag att biträda vid undersökningar eller förhandlingar och närhelst en intressekonflikt uppstår.”

4 Artikel 2.1 i nämnda direktiv har följande lydelse:

”Detta direktiv gäller för rättsskyddsförsäkring. Sådan försäkring innebär ett åtagande att, mot betalning av premie, bära kostnaderna för rättsliga förfaranden och tillhandahålla andra tjänster som har direkt anknytning till vad en sådan försäkring omfattar, främst för att

— tillförsäkra ersättning för den förlust eller skada som den försäkrade åsamkats antingen genom utomprocessuell uppgörelse, eller genom civilrättsligt eller straffrättsligt förfarande,

— försvara eller företräda den försäkrade vid civilrättsliga, straffrättsliga eller förvaltningsrättsliga förfaranden eller vid andra liknande förfaranden eller i anledning av att ersättningskrav har riktats mot honom.”

5 I artikel 4.1 i samma direktiv föreskrivs följande:

”Av varje försäkringsavtal om rättsskyddsförsäkring skall uttryckligen framgå att

a) den försäkrade skall kunna fritt välja advokat eller någon annan person som har behörighet enligt nationell lag att försvara eller företräda den försäkrade eller i övrigt tillvarata hans intressen vid undersökningar eller förhandlingar,

b) den försäkrade skall kunna fritt välja advokat eller, om han föredrar det och i den utsträckning det medges i nationell lag, någon annan person med de kvalifikationer som behövs för att tillvarata hans intressen närhelst en intressekonflikt uppstår.”

*Nederländsk rätt*

6 Artikel 4:67.1 i lagen om finansiell tillsyn (Wet op het financieel toezicht) har följande lydelse:

”En rättsskyddsförsäkringsgivare ska se till att det i avtalet med avseende på rättsskyddsförsäkringens omfattning uttryckligen stadgas att den försäkrade fritt ska kunna välja en advokat eller någon annan person som har behörighet enligt lag om

a. en advokat eller någon annan person som har behörighet enligt lag anlitas för att försvara eller företräda den försäkrade eller i övrigt tillvarata hans intressen i undersökningar eller förhandlingar, eller

b. en intressekonflikt uppstår.”

**Det nationella målet och tolkningsfrågan**

7 Det framgår av beslutet om förhandsavgörande att Massar har tecknat en rättsskyddsförsäkring vars handläggning anförtrotts DAS.

8 Den 14 januari 2014 ansökte Massars arbetsgivare – i enlighet med det extraordinära beslutet angående anställningsförhållanden (Buitengewoon besluit arbeidsverhoudingen), vid Institutet för handläggning av försäkringar för arbetstagare (Uitvoeringsinstituut werknemersverzekeringen) (nedan kallat Försäkringsinstitutet), vilket är ett offentligt organ som är självständigt i förhållande till den centrala förvaltningen – om tillåtelse att avsluta anställningsförhållandet av ekonomiska skäl.

9 Den 17 januari 2014 begärde Massar att DAS skulle ersätta rättsskyddskostnaderna avseende en extern advokat som han anlitat i detta förfarande.

10 DAS upplyste honom om att förfarandet vid Försäkringsinstitutet inte utgjorde undersökningar eller förhandlingar i den mening som avses i lagen om finansiell tillsyn, att försäkringstagaren därför inte hade någon rätt att välja advokat och att DAS därför inte ersatte de kostnader som är hänförliga till det faktum att han företräddes av en advokat.

11 Massar har framställt ett interimistiskt yrkande vid Rechtbank Amsterdam (domstol i Amsterdam) i syfte att den domstolen ska förplikta DAS att översända akten avseende förfarandet rörande honom vid Försäkringsinstitutet till den externa advokat han utsett och ersätta kostnaderna för denne samt kostnaderna avseende detta förfarande.

12 Genom mellandom beslutade nämnda domstol att till Hoge Raad der Nederlanden (Högsta domstolen i Nederländerna) hänskjuta frågan huruvida förfarandet vid Försäktingsinstitutet omfattas av begreppet ”undersökningar” i den mening som avses i artikel 4.1 i direktiv 87/344, på vilken artikel 4:67 i lagen om finansiell tillsyn grundar sig.

13 Hoge Raad der Nederlanden (Högsta domstolen i Nederländerna) har erinrat om att enligt tillämpliga bestämmelser i nederländsk rätt avseende arbetstagares skydd mot uppsägning kan arbetsgivaren avsluta ett anställningsavtal med en arbetstagare i huvudsak på två sätt, antingen genom att ansöka vid domstol om att avtalet mellan parterna ska upplösas eller genom uppsägning av avtalet efter att Försäktingsinstitutet gett tillstånd till uppsägning. I det sistnämnda fallet omfattas tillståndsförfarandet av bestämmelserna i det extraordinära beslutet angående anställningsförhållanden, vilka ska utgöra viktiga garantier mot omotiverade uppsägningar och ett viktigt offentligt medel inte bara för att skydda svaga grupper på arbetsmarknaden, utan också för att bekämpa missbruk av socialförsäkringssystemet.

14 Hoge Raad der Nederlanden (Högsta domstolen i Nederländerna) har angett att Försäkringsinstitutets beslut att bifalla eller avslå ansökan om tillstånd till uppsägning inte kan bli föremål för ett klagomål eller en talan, vare sig vid ett offentligt förvaltningsorgan, en förvaltningsdomstol eller en allmän domstol. För det fall Försäkringsinstitutet ger tillstånd till uppsägningen kan arbetsgivaren lagligen avsluta anställningsförhållandet med iakttagande av en uppsägningstid. Arbetstagaren kan dessutom väcka skadeståndstalan vid allmän domstol med åberopande av att uppsägningen var uppenbart omotiverad.

15 Hoge Raad der Nederlanden (Högsta domstolen i Nederländerna) anser att förfarandet vid Försäkringsinstitutet, vid en första anblick, kan anses utgöra undersökningar i den mening som avses i artikel 4.1 i direktiv 87/344. Emellertid finns det argument – bland annat avseende uppkomsten av detta direktiv och de följder för systemen för rättsskyddsförsäkringar som en vid tolkning av begreppet undersökningar skulle kunna ha – som talar i motsatt riktning.

16 Mot denna bakgrund beslutade Hoge Raad der Nederlanden (Högsta domstolen i Nederländerna) att vilandeförklara målet och att ställa följande frågor till domstolen:

”1) Ska begreppet ’undersökningar’ i artikel 4.1 a i direktiv 87/344 tolkas så, att det omfattar det förfarande vid Försäkringsinstitutet i vilket arbetsgivaren ansöker om ett uppsägningstillstånd för att bringa ett anställningsavtal med en arbetstagare (vilken omfattas av rättsskyddsförsäkring) att upphöra?

2) Om svaret på fråga 1 beror på vad som kännetecknar det särskilda förfarandet, eventuellt i kombination med omständigheterna i det enskilda fallet, vilka kännetecken och omständigheter är det då som den nationella domstolen ska lägga till grund för sin bedömning av huruvida förfarandet ska betraktas som en undersökning i den mening som avses i artikel 4.1 a i direktiv 87/344?”

**Prövning av tolkningsfrågorna**

17 Den hänskjutande domstolen har ställt tolkningsfrågorna, som ska prövas i ett sammanhang, för att få klarhet i huruvida artikel 4.1 a i direktiv 87/344 ska tolkas så, att begreppet ”undersökningar” i denna bestämmelse omfattar ett förfarande vid vilket ett offentligt organ ger en arbetsgivare tillstånd att genomföra en uppsägning av en arbetstagare som har en rättsskyddsförsäkring.

18 I detta hänseende påpekar domstolen för det första att det framgår av lydelsen i artikel 4.1 a i direktiv 87/344 att det av varje avtal om rättsskyddsförsäkring uttryckligen ska framgå att försäkringstagaren fritt ska kunna välja juridiskt ombud att försvara eller företräda denne eller i övrigt tillvarata dennes intressen vid undersökningar eller förhandlingar.

19 Det framgår således av själva lydelsen av denna bestämmelse att begreppet ”undersökningar” måste tolkas i motsats till begreppet ”förhandlingar”.

20 Den tolkning som svaranden i det nationella målet förespråkar av begreppet ”undersökningar” i artikel 4.1 a i direktiv 87/344 – som innebär att räckvidden av detta begrepp begränsas till förvaltningsrättsliga domstolsförfaranden, det vill säga sådana som äger rum vid en domstol i egentlig mening – skulle således frånta begreppet ”undersökningar”, som uttryckligen använts av lagstiftaren i Europeiska unionen, dess betydelse.

21 Domstolen konstaterar vidare att även om skillnaden mellan den förberedande fasen och beslutsfasen i ett domstolsförfarande eller administrativt förfarande har kunnat vara föremål för diskussioner vid utarbetandet av direktiv 87/344, görs inte någon åtskillnad i detta hänseende i artikel 4.1 i direktivet, vilket innebär att begreppet ”undersökningar” inte kan begränsas på detta sätt.

22 Enligt fast rättspraxis ska vid tolkningen av en unionsbestämmelse inte bara lydelsen beaktas, utan också sammanhanget och de mål som eftersträvas med de föreskrifter som bestämmelsen ingår i (se, för ett liknande resonemang, dom St. Nikolaus Brennerei und Likörfabrik, 337/82, EU:C:1984:69, punkt 10; dom VEMW m.fl., C-17/03, EU:C:2005:362, punkt 41, samt dom Eschig, C-199/08, EU:C:2009:538, punkt 38).

23 I detta hänseende erinrar domstolen om att det mål som eftersträvas med direktiv 87/344, och särskilt dess artikel 4 angående det fria valet av advokat eller annan företrädare, är att i vid omfattning skydda de försäkrades intressen. Den omständigheten att rätten att välja advokat eller annan företrädare getts allmän tillämplighet och tvingande karaktär utgör hinder för en snäv tolkning av artikel 4.1 a i direktivet (se, för ett liknande resonemang, dom Eschig, C-199/08, EU:C:2009:538, punkterna 45 och 47, och dom Sneller, C-442/12, EU:C:2013:717, punkt 24).

24 I förevarande fall följer det av uppgifterna i de handlingar som getts in till domstolen att den uppsagda arbetstagaren inte kan väcka talan mot Försäkringsinstitutets beslut att ge arbetsgivaren tillstånd till uppsägning av ekonomiska skäl. Även om arbetstagaren senare kan väcka talan om skadestånd vid allmän domstol med åberopande av att uppsägningen var uppenbart omotiverad kan avgörandet av skadeståndstalan inte påverka det beslut som fattats av Försäkringsinstitutet.

25 Under dessa förhållanden kan det inte ifrågasättas att arbetstagarens rättigheter påverkas av Försäkringsinstitutets beslut och att dennes intressen i egenskap av försäkringstagare behöver skyddas i förfarandet vid detta organ.

26 En tolkning av artikel 4.1 a i direktiv 87/344 som ger en arbetstagare, som har tecknat en rättsskyddsförsäkring, rätt att fritt välja advokat eller annan företrädare vid undersökningar efter vilka ett offentligt organ ger arbetsgivaren rätt att säga upp arbetstagaren, är än mer påkallad eftersom domstolen i domen Sneller (C-442/12, EU:C:2013:717) tillerkänt en arbetstagare som befann sig i samma situation, men vars anställningsavtal hade avslutats genom domstolsavgörande, rätt att fritt välja advokat eller annan företrädare.

27 När de gäller de eventuella ekonomiska återverkningarna på systemen för rättsskyddsförsäkringar erinrar domstolen om att sådana återverkningar inte kan leda till en snäv tolkning av artikel 4.1 a i direktiv 87/344, även för det fall det kan antas att sådana ekonomiska återverkningar uppkommer. Direktiv 87/344 syftar nämligen inte till en fullständig harmonisering av de bestämmelser som är tillämpliga på avtal om rättsskyddsförsäkringar. På unionsrättens nuvarande stadium står det fortfarande medlemsstaterna fritt att avgöra vilken ordning som ska tillämpas på sådana avtal, förutsatt att de principer som föreskrivs i detta direktiv inte förlorar sitt innehåll (se, för ett liknande resonemang, dom Stark, C-293/10, EU:C:2011:355, punkt 31). De olika formerna för utövande av försäkringstagarens rätt att fritt välja ombud utesluter således inte att försäkringsgivarnas kostnader i vissa fall kan begränsas (se dom Sneller, C-442/12, EU:C:2013:717, punkt 26).

28 Mot bakgrund av det ovan anförda ska tolkningsfrågorna besvaras på följande sätt. Artikel 4.1 a i direktiv 87/344 ska tolkas så, att begreppet ”undersökningar” i denna bestämmelse omfattar ett förfarande vid vilket ett offentligt organ ger en arbetsgivare tillstånd att genomföra en uppsägning av en arbetstagare som har en rättsskyddsförsäkring.

## Rättegångskostnader

29 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i det nationella målet utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (tionde avdelningen) följande:

**Artikel 4.1 a rådets direktiv 87/344/EEG av den 22 juni 1987 om samordning av lagar och andra författningar angående rättsskyddsförsäkring ska tolkas så, att begreppet ”undersökningar” i denna bestämmelse omfattar ett förfarande vid vilket ett offentligt organ ger en arbetsgivare tillstånd att genomföra en uppsägning av en arbetstagare som har en rättsskyddsförsäkring.**

Underskrifter